

Heerde, Zwarteweg (Gld.)

Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek

2006-10/02

*Heerde, Zwarteweg (Gld.)
Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van Stedebouwkundig
Adviesbureau Witpaard-partners

Steekproefrapport 2006-10/02
ISSN 1871-269X
auteur: drs. Caroline Tulp (senior archeoloog)

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door De
Steekproef, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, 12 oktober 2006

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd
en/of openbaar gemaakt zonder bronvermelding.
De Steekproef aanvaardt geen aansprakelijkheid
voor eventuele schade voortvloeiend uit de
toepassing van de adviezen of het gebruik van de
resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteeckproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteeckproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding en doel	1
1.2 Locatie en administratieve gegevens	1
2. Bureauonderzoek	4
2.1 Bronnen	4
2.2 Resultaten bureauonderzoek	4
2.3. Archeologisch verwachtingsmodel	6
3. Veldonderzoek	7
3.1 Plan van Aanpak	7
3.2 Resultaten veldonderzoek	7
4. Conclusies en Advies	9
Appendix: boorprofielen en bodembeschrijving volgens NEN 5104	

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

In opdracht van Stedenbouwkundig Adviesbureau Witpaard-partners, vertegenwoordigd door de heer G. Sluiskes, is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd aan de Zwarteweg te Heerde. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van een zorgkliniek en zorghotel met onderliggende parkeerruimte. Het streven is de huidige bossage rond het perceel te behouden.

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare archeologische plus bodemkundige en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Het doel van het veldonderzoek is in de eerste plaats het lokaliseren van eventuele archeologische indicatoren, zoals artefacten, houtskool of afvallagen. In de tweede plaats heeft het veldonderzoek tot doel om de gaafheid van het bodemprofiel vast te stellen om de kans op eventuele onverstoorde archeologische grondsporen te bepalen.

1.2 Locatie en administratieve gegevens

Het onderzoeksgebied bevindt zich ten zuidwesten van Heerde (gemeente Heerde, Gelderland) bij afrit nummer 28 van de Rijksweg A50 (zie Figuren 1 en 2; Tabel 1). Het terrein wordt aan de zuidoostelijke zijde begrensd door een sloot en de bebouwing aan de Eperweg. De zuid- en noordwestelijke begrenzing wordt gevormd door de Zwarteweg. Tegen het noordoosten van het plangebied ligt de afrit van de A50. Het plangebied bestaat uit twee terreinen: een gemeentewerf en een ambulancepost/Nuongebouw. Het terrein van de gemeentewerf omvat een zoutopslag, enkele keten, containers, steenopslag en is deels verhard met asfalt. Het andere terrein bevat een gebouw waarin een ambulancepost is gevestigd, samen met een kantoor van Nuon. Het terrein rond het gebouw is verhard met klinkers. Ten zuidoosten van het plangebied loopt een opgeworpen aarden wal en rondom is een bossage waar leidingen lopen. Het totale oppervlak inclusief de gebouwen beslaat circa 2,1 hectare. Het terrein ligt gemiddeld ongeveer 9 meter boven het NAP.

Tabel 1: Heerde, Zwarteweg: administratieve gegevens.

Provincie:	Gelderland
Gemeente:	Heerde
Plaats:	Heerde
Toponiem:	Zwarteweg
CIS-code:	19233
Kaartblad:	27D
RD-hoekcoördinaten:	198,050/487,458; 198,156/487,353; 198,033/487,198; 197,975/487,284
Oppervlakte:	circa 2,1 hectare

Figuur 1: Heerde, Zwarteweg: ligging van het onderzoeksgebied. De begrenzing van het gebied is met een zwarte lijn weergegeven. [Naar: ANWB, 2004. *Topografische Atlas Gelderland 1:25000*. ANWB bv, Den Haag; een blok geeft een vierkante kilometer aan.]

Figuur 2: Heerde, Zwarteweg: foto's van het plangebied. De foto's boven laten de gemeentewerf zien met de zoutopslag en de daarachter liggende containers, caravans en keet. De bossage die het terrein omgeeft is op beide foto's zichtbaar. De linkerfoto is genomen in de richting van het noordoosten en de rechterfoto in de richting van het noordwesten. Linksonder is de ambulancedienst afgebeeld en rechtsonder het aansluitende Nuonkantoor. De foto's zijn genomen in de richting van respectievelijk het zuidoosten en het zuiden.

2. Bureauonderzoek

2.1 Bronnen

In het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van de onderzoekslocatie verzameld. Daartoe zijn de in Tabel 2 weergegeven bronnen geraadpleegd. Aan de hand van het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

Tabel 2: Heerde, Zwarteweg: overzicht van de geraadpleegde bronnen.

ANWB, 2004. <i>Topografische Atlas Gelderland 1:25000</i> . ANWB bv, Den Haag.
Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) [ARCHIS].
<i>Indicatieve Kaart Archeologisch Waarden (IKAW)</i>
<i>Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) versie 2.2</i> . College voor de Archeologische Kwaliteit (www.sikb.nl).
Stichting voor Bodemkartering, 1982. <i>Bodemkaart van Nederland 1:50000. Blad 27 West Heerde</i> . StiBoKa, Wageningen (Toelichting bij de kaartbladen door F.H. de Jong en J. Koning).
Topografische Dienst 1996. <i>Grote Provincie Atlas Gelderland/Achterhoek 1:25000</i> . Tweede editie. Groningen, Wolters-Noordhoff Atlasproducties.
Uitgeverij Nieuwland, 2005. <i>Grote Historische Topografische Atlas ±1905. Gelderland 1 : 25 000</i> . Uitgeverij Nieuwland, Tilburg, p.355.
Uitgeverij 12 Provinciën, 2006. <i>Luchtfoto-Atlas Gelderland (o). Schaal 1:14000</i> . Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, p.21.
Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. <i>Grote Historische Atlas van Nederland deel 3: Oost-Nederland 1830-1855, schaal 1:50000</i> . Wolters-Noordhoff, Groningen.
Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1997. <i>Grote Topografische Atlas van Nederland 1:50000. 3 Oost-Nederland</i> . Wolters-Noordhoff, Groningen.
www.dewoonomgeving.nl (kadastrale kaarten midden 19 ^e eeuw)

2.2 Resultaten bureauonderzoek

Bodem

De bodem van het onderzochte terrein bestaat volgens de bodemkaart uit een combinatiegrond van een veldpodzol met grof zand en een gooreerdgrond van lemig fijn zand (classificatie bodemkaart gHn30/pZn23g met grondwatertrap VI/IV: gemiddeld hoogste grondwaterstand is respectievelijk meer dan 40 cm en tussen 40-80 cm en de gemiddeld laagste grondwaterstand is tussen 80-120 cm en meer dan 160 cm beneden het maaiveld).

Bodemgeografisch gezien ligt het terrein Zwarteweg te Heerde op de rand van de Veluwe. Hier is dekzand afgezet op daluitspoelingsmateriaal (Stiboka 1982, 38-43). Het daluitspoelingsmateriaal bestaat uit grindhoudend grof zand en is gelaagd afgezet. De matig grofzandige bovengrond bevat veel

grind met eronder zand dat sterk wisselt in samenstelling. De B-horizont van het podzolprofiel is vrij zwak tot zeer sterk ontwikkeld en bevindt zich tussen 40 en 120 cm onder het maaiveld. Onder deze B-laag is lichtbruin tot lichtgrijs zand (C-horizont) (Stiboka 1982, 77).

Archeologie

Binnen het onderzoeksgebied noch in de directe omgeving ervan zijn in het verleden meldingen gedaan van archeologische vondsten of terreinen aan het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) (zie Figuur 3).

Historische Geografie

In Figuur 4 is een detail uit de historische atlas uit 1905 opgenomen. Deze laat zien dat het terrein in het begin van de 20^e eeuw nog niet bebouwd was. Op de kaart is een weg zichtbaar die het terrein van oost naar west doorsnijdt. Verder loopt er over het zuidwestelijke deel een sloot.

2.3 Archeologisch Verwachtingsmodel

Het plangebied heeft volgens de Indicatieve Kaart voor Archeologische Waarden (IKAW) een middelhoge trefkans op archeologische waarden. Het terrein bevindt zich tussen Heerde en Epe en is voor zover bekend tot het begin van de 20^e eeuw niet bebouwd geweest. Er moet rekening worden gehouden met prehistorische indicatoren als houtskool en bewerkt of verbrand vuursteen in de bovenste lagen van het dekzand. Eventueel kunnen in een humeuze, opgebrachte bovenlaag (een uit potstallen opgebracht esdek) latere artefacten worden aangetroffen.

Figuur 4: Detail uit de historische atlas van het plangebied Heerde, Zwarteweg. De begrenzing van het plangebied is in zwart aangegeven.

3. Veldonderzoek

3.1 Plan van Aanpak

Het onderzoek is uitgevoerd conform de KNA 2.2. In het circa 2,1 hectare grote plangebied dienen zes grondboringen per hectare uitgevoerd te worden, afhankelijk van de gaafheid van de bodem. Vanwege de gebouwen en de aanwezigheid van asfalt, steenhopen, containers etc, is er voor gekozen om de boringen niet in een vast grid te plaatsen, maar aan de gebouwen in te meten. Wegens de aanwezigheid van diverse leidingen in de bossages en het plan deze zoveel mogelijk intact te laten, zijn er geen boringen tussen de vele bomen geplaatst.

Met een diamantboor zijn zeven boringen door het asfalt gezet (nummers 1 tot en met 7). Onder het asfalt en op de overige locaties zijn de boringen uitgevoerd met een 10 cm edelmanboor. De opgeboorde grond is doorzocht op archeologisch materiaal zoals aardewerk, bewerkt vuursteen en houtskool. Daartoe is het sediment in de boor laagsgewijs afgesneden en is de grond op een 4 mm zeef gezeefd. Daarnaast zijn bepaald: diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) en alle overige bijzonderheden zoals roestvlekken, puinresten, grind, e.d. De hoogte van alle boorlocaties ten opzichte van NAP is bepaald met behulp van een waterpas-instrument (NAP-punt 27D218).

3.2 Resultaten veldonderzoek

Het onderzoek heeft plaats gevonden op 4 oktober 2006. In totaal zijn veertien boringen geplaatst (zie Figuur 5). Voor beschrijvingen per boorlocatie wordt verwezen naar de Appendix.

Bodem

Boringen 1 tot en met 11 zijn op het terrein van de gemeentewerken geplaatst. De zes boorlocaties die rond de zoutopslag liggen (boringen 1, 2, 3, 4, 6 en 7) bevatten onder de asfaltlaag een pakket geel zand. In boringen 1 en 2 is meer dan een meter onder het maaiveld een vaagpodzol aangetroffen: een licht bruingrijze, 5-10 cm dunne uitspoelingslaag (E-horizont) wordt gevolgd door een bruingrijze BC-laag. Deze laag verloopt niet van kleur, maar gaat rond 2,5 meter diepte over in geelgrijs zand (C-horizont). Het zand is matig grof. Boorlocatie 3 liet eenzelfde bodem zien, maar hierin werd geen E-laag waargenomen, wel een sterk verstoorde laag tussen het gele zand en de BC-horizont. Deze sterk verstoorde laag met bruin, zwart en geel zand werd ook in boringen 4 en 6 aangetroffen. In boring 4 werd deze laag gevolgd door geel zand, maar in boring 6 werd op 110 cm diepte de boring gestaakt wegens teveel weerstand. Ter hoogte van boring 7 is geen E- of BC-laag meer aanwezig. Deze boring bevatte tot een diepte van 245 cm geel zand.

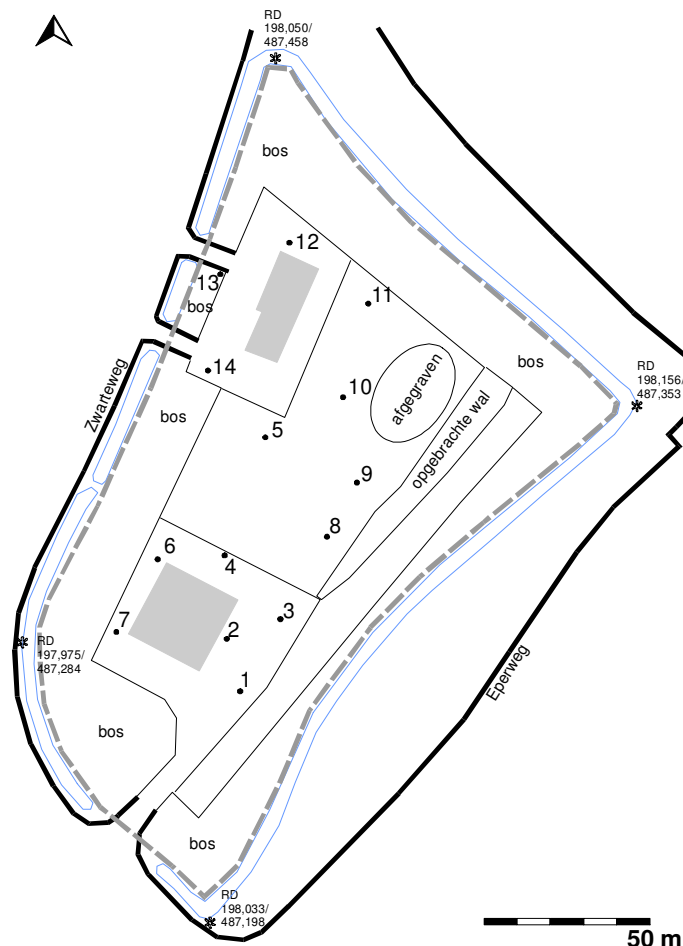
Boorlocatie 5 ligt zich meer naar het noorden. Hier bevindt zich onder de verstoorde laag grond een 5 cm dunne B-horizont (bruine inspoelingslaag) gevolgd door BC- en C-lagen. De podzolbodem is hier dus redelijk intact. Op

boorlocaties 11 en 12 zijn deze lagen ook aangetroffen, maar deze zijn wel verstoord. Boring 10 bevindt zich ook in het noorden van het plangebied maar bevat geel zand tot een diepte van 190 cm. In boringen 9, 13 en 14 werden alleen de BC- en C-laag van de podzolbodem waargenomen. Boring 8 is na drie pogingen gestaakt, wegens teveel puin, baksteen en cement.

Archeologie

Er zijn tijdens het veldwerk geen archeologische indicatoren waargenomen. De deels aanwezige podzolbodem in het noorden van het terrein bevat op drie van de boorlocaties nog een B-horizont (boringen 5, 11 en 12; op de laatste twee boorlocaties is deze laag verstoord). In het zuiden van het plangebied heeft de podzolbodem zich zwak ontwikkeld.

Er is geen restant van een esdek aangetroffen. Onder geel zand is over het algemeen een verstoorde laag aanwezig, maar deze bevat recent puin en baksteen.

Figuur 5: Heerde, Zwarteweg: boorpuntenkaart. De begrenzing van het plangebied is aangegeven met een grijze onderbroken lijn. De genummerde punten geven de uitgevoerde boringen weer.

4. Conclusies en advies

Binnen het onderzoeksgebied Zwarteweg te Heerde is nieuwbouw gepland ten behoeve van een zorgkliniek met -hotel. Op het terrein is geel zand opgebracht. Hieronder bevindt zich over het algemeen een verstoorde laag zand, gevolgd door een aangetaste podzolbodem. In het zuidelijke deel van het terrein is het podzolprofiel zwak ontwikkeld; in het noorden is een donkerbruine B-horizont in boringen 5, 11 en 12 waargenomen, maar alleen in boring 5 was deze niet verstoord. Tijdens het veldwerk en in het verleden (voor zover bekend) zijn geen archeologische vondsten gedaan op het terrein.

Voorafgaand aan het veldwerk is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld. De resultaten van het veldwerk voldoen hier deels aan. Het terrein bevat geen esdek. De bodem is grotendeels verstoord en alleen ter hoogte van boring 5 werd een gave, maar dunne B-laag aangetroffen.

Advies

Op basis van de bovenstaande resultaten concluderen wij dat de kans op onverstoorde archeologische grondsporen in het plangebied klein is. Beschermende en/of beperkende maatregelen zijn dan ook niet wetenschappelijk te verdedigen. Archeologisch vervolgonderzoek is niet noodzakelijk.

Wij wijzen er op dat indien er bij de uitvoering onverhoopt archeologische grondsporen worden aangetroffen en/of vondsten worden gedaan, hiervan direct melding dient te worden gedaan bij de gemeente Heerde.

Appendix

Heerde, Zwarteweg
boorprofielen en bodembeschrijving volgens NEN5104